

# כשהעולם הפקיר את הכלכלה למיצר אחד

written by ד"ר אל"מ במיל" חנן שי | 24.03.2026

המלחמה באיראן (2026) חשפה מחדל ציוויליזציוני חסר תקדים: העולם הפקיר את ליבת כלכלתו [?] האנרגיה [?] למעבר ימי צר אחד, מיצרי הורמוז, הנתון להשפעתו של משטר קיצוני הפועל לשיבוש הסדר האזורי והעולמי.

דרך המעבר הצר הזה זורם כרבע מצריכת האנרגיה העולמית, נתון ההופך אותו לאחת מנקודות התורפה הקריטיות ביותר של המערכת הבינלאומית.

אין מדובר רק בכשל טכני של תלות בתוואי שיט פגיע, אלא בכשל עמוק יותר: הנחה רבת-שנים כי ניתן לנהל, להכיל ואף להסדיר משטרים הפועלים מתוך היגיון שאינו רציונלי במובנו הקלאסי, ותוך היעדר מוחלט של מחויבות לאמת [?] כפי שנחשף שוב בשיגור טילים בעלי טווח של 4,000 ק"מ לאחר התחייבות להגבלתם למחצית מטווח זה. לולא המערכה שמנהלות ארצות הברית וישראל, קשה להניח כי תהליך זה היה נעצר בזמן. תרחיש שבו משטר כזה מצויד גם בנשק גרעיני [?] וביכולתו להטיל אימה על שכנותיו ועל המערכת הבינלאומית כדי לסחוט אותן עד דק [?] אינו דמיוני כלל.

מי שהבינה את חומרת המצב ופעלה לבלימתו הייתה ארצות הברית, בשיתוף ישראל. אך כאשר ביקשה וושינגטון מבעלות בריתה באירופה להצטרף למאמץ להבטחת חופש השיט, נתקלה בסירוב [?] ובראשו עמדתה של גרמניה.

בדבריו בבונדסטאג ב-18 במרץ 2026 הסביר הקנצלר פרידריך מרץ (Friedrich Merz) כי ממשלתו שותפה למטרה שאיראן לא תהווה עוד איום, אך ציין כי ארצות הברית לא התייעצה עם אירופה, וכי המהלך אינו עומד בפרוצדורות המקובלות ואינו מלווה בתוכנית מספקת. על כן, הבהיר, גרמניה לא תיטול חלק במערכה כל עוד תנאים אלה אינם מתקיימים.

אכן, יש משקל לטענות פרוצדורליות. דמוקרטיות אינן אמורות לפעול בלא תיאום, בלא מנדט ובלא בחינה של השלכות. אך כאן עולה השאלה העקרונית: האם פגם בפרוצדורה מצדיק הימנעות ממעורבות כאשר על הפרק ניצב איום ממשי על הסדר הכלכלי והביטחוני הבינלאומי?

דווקא בדבריו הפומביים הודה הקנצלר פרידריך מרץ [?] ידיד אמיתי של ישראל [?] כי ישראל פועלת למעשה גם להגנת אירופה, ואף תיאר זאת כ"עבודה הקשה [?] ואף המלוכלכת [?] הנעשית עבור כולנו". יש בדברים אלה הכרה מפוכחת בכך שהאיום האיראני חורג הרבה מעבר לגבולות המזרח התיכון. אם כך, מתחדדת הדילמה: כיצד ניתן להכיר באיום [?] ובו בזמן להימנע מפעולה בשל פגם בהליך?

אך כאן נדרש חידוד נוסף [?] מהותי.

ההתלבטות האירופית ביחס לאיראן נולדה בתקופה שבה ניתן היה עדיין לראות בה מדינה רציונלית, שניתן להגיע עמה להסכמים, ושמרחקה מנשק גרעיני אינו מיידי. במסגרת זו, הדרישה לפרוצדורה, למנדט ולהסדרה הייתה לא רק מובנת <sup>2</sup> אלא אף ראויה. אלא שהמציאות שהתהוותה לנגד עינינו שונה בתכלית.

איראן מצויה כיום בתהליך חסר תקדים: משטר המופשט באופן שיטתי מיכולותיו הצבאיות, הכלכליות והמנהיגותיות <sup>3</sup> ואף על פי כן אינו נכון להיכנע. לא זו בלבד, אלא שבתהליך הנושא מאפיינים אובדניים ואף משיחיים, הוא ממשיך לפגוע לא רק באויביו אלא גם בשותפיו <sup>4</sup> במדינות ובמערכות כלכליות עמן קיים קשרים ענפים. פגיעה במתקני אנרגיה, בתשתיות אזרחיות ובמערכות פיננסיות אינה עוד אמצעי לחץ רציונלי, אלא ביטוי להתנהלות החותרת תחת עצם היציבות שעליה נשען גם המשטר עצמו. במציאות כזו, השאלה משתנה מן היסוד. אין מדובר עוד בדיון על הסדרה עם שחקן רציונלי, אלא בהתמודדות עם דינמיקה העלולה להפוך להרסנית כלפי סביבתה <sup>5</sup> ואף כלפי עצמה.

כאן מתגלה פער עמוק יותר, שאינו רק מדיני אלא רעיוני. הוא נוגע למתח שבין פרוצדורה לבין מוסר. הפילוסופית חנה ארנדט (Hannah Arendt) תיארה תופעה זו כ"בנאליות של הרוע": מצבים שבהם אנשים פועלים במסגרת נהלים תקינים לכאורה, אך מוותרים על החובה להפעיל שיפוט מוסרי עצמאי.

בדומה לכך, ברוח משנתו של יורגן הברמאס (Jürgen Habermas) – מן הפילוסופים הגרמנים החשובים של זמננו, שהלך לעולמו השבוע <sup>6</sup> ניתן לומר כי הליך דמוקרטי, תקין ככל שיהיה, אינו מספיק לבדו. חוק או החלטה אינם נעשים לגיטימיים רק משום שהתקבלו בפרוצדורה נכונה; הם זקוקים לעיגון מוסרי. בלעדיו, הדמוקרטיה עלולה להפוך למסגרת ריקה מתוכן ומסוכנת, כפי שההיסטוריה האירופית מלמדת.

ומטאפורה להמחשה: דבקות בעקרונות הדמוקרטיה ובכלליה הפרוצדורליים, שאינם מוכפפים למוסר, כמוה כציות של נהג להוראות יצרן המכונית ולחוקי התנועה ותמרורים, אך בלי מפה או "וויז" <sup>7</sup> כלל לא ברור שהוא נוהג בדרך הנכונה.

גרמניה, כמו מדינות אירופה האחרות, ניצבת אפוא בפני דילמה אמיתית <sup>8</sup> לא בין מלחמה לשלום בלבד, אלא בין שני סוגים של אחריות: אחריות לפרוצדורה תקינה, ואחריות לסיכול איום ממשי בזמן אמת. הבחירה הייתה אולי מורכבת לפני המלחמה; לנוכח ההשתוללות הנוכחית של איראן ושיגורם של שני טילים בליסטיים לעבר האי דיגו גרסייה <sup>9</sup> היא כבר אינה כזו.

גרמניה רשאית להתנגד למלחמה ולדרוש את סיומה. אך אם זו עמדתה <sup>10</sup> ראוי שתנמק אותה לא רק בשפה של פרוצדורה, אלא גם בשפה של מוסר. שכן מול מציאות המשתנה לנגד עינינו <sup>11</sup> אין די בכללים שנוסחו עבור מציאות אחרת. מבחן הורמוז הוא אפוא גם מבחן רעיוני. הוא שואל לא רק כיצד פועלות הדמוקרטיות <sup>12</sup> אלא על מה הן נשענות כאשר הן נדרשות להכריע. בין

פרוצדורה לאחריות מוסרית, הבחירה איננה רק טכנית; היא נוגעת ליסודות שעליהם בנוי הסדר המערבי כולו.

דווקא מגרמניה <sup>2</sup> יותר מכל מדינה אירופית אחרת <sup>3</sup> מצופה כי נימוק פרוצדורלי בשם שמירת הסדר לא ישמש לה מפלט ראשון, אלא מוצא אחרון. אם לא מתאים לה להצטרף לאבטחת השיט במייצרי הורמוז, מצופה שלא תסתתר מאחורי נוהל כתחליף להכרעה מוסרית.

פורסם באתר ערוץ 7, בתאריך 23 במרץ 2026.

\*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.